

Viitasammakkoselvitys SMLM-osayleiskaava-alueella 2019

Sisällys

Tiivistelmä	1
1 Johdanto	2
1.1 Viitasammakon lisääntymis- ja levähdysalueen määrittely	2
2 Menetelmät	3
3 Tulokset	5
4 Suositukset	6
Lähteet	6

Tiivistelmä

Viitasammakko on rauhoitettu ja laji kuuluu EU:n luontodirektiivin IV -liitteen lajeihin, joiden lisääntymis- ja levähdysalueiden heikentäminen tai hävittäminen on kiellettyä. Viitasammakko on arvioitu lajina elinvoimaiseksi (LC)¹ ja se on Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa verrattain yleinen.

Viitasammakoiden esiintyminen on helpointa todentaa keväällä kutuaikaan koiraiden soidinäänien perusteella. Viitasammakot suosivat kutualueinaan reheviä ja matalia lampia ja järvenlahtia. Kesän viitasammakot viettävät soilla, kosteissa metsissä ja niityillä. Talvehtimisalueilleen sammakot hakeutuvat syys-lokakuussa lampien, jokien ja purojen pohjiin, Tanskasta ja Ruotsista on myös havaintoja viitasammakoiden talvehtimisesta maalla.

Maastokäynnit keskitettiin suurimman maankäyttöpaineen alaisille kehitysalueille sijoituville, kutualueiksi sopiville kohteille ilmakuvatarkastelun perusteella. Maastokäynnit tehtiin kahtena tyynenä ja selkeänä yönä jalkaisin rantoja kiertämällä. Kaikki havaitut sammakkoeläimet merkittiin ylös niin, että vain samaan aikaan tai selvästi eri suunnilla äännelevät yksilöt laskettiin havaittuihin yksilömääriin. Havainnot tallennettiin paikkatietoina ja sopivia levähdysalueita rajattiin ilmakuvatarkastelun perusteella noin puolen kilometrin säteellä havaituista kutualueista.

Viitasammakkoja havaittiin vain Lemmakkalanjärvellä ja Miharinlammella SMLM-osayleiskaavan osa-alueella 3 Sasi-Sarkkila-Mihari. Näillä kohteilla kuultiin myös äänneleviä tavallisia (rusko)sammakkoita ja rupikonna. Muilla rannoilla ei kuultu äänneleviä viitasammakkoita.

¹ Hyvärinen ym. 2019, s. 558.

Selvityksessä havaituilla kutualueilla ja niiden ympäristössä viitasammakoiden esiintyminen tulee huomioida mahdollisen maankäytön muutoksen yhteydessä. Kutualueilla ei suositella esimerkiksi ruoppauksia, jotka tekevät alueista liian syviä ja kutualueiksi sopimattomia. Levähdysalueilla suositellaan välttämään maankäyttöä, joka heikentää alueiden ominaispiirteitä, kosteusoloja tai alueiden aluskasvillisuuden peitteisyyttä.

Joidenkin viitasammakoiden on todettu käyttävän hitaasti virtaavien jokien tai purojen pohjia talvehtimisalueinaan, joten levähdysalueisiin rajattujen vesiuomien ruoppaamista on vältettävä erityisesti kylmähorroksen aikaan, jolloin ruoppaukset ovat suora uhka pohjassa mahdollisesti talvehtiville yksilöille.

1 Johdanto

Viitasammakko on rauhoitettu ja laji kuuluu EU:n luontodirektiivin IVa -liitteen lajeihin, joiden lisääntymis- ja levähdysalueiden heikentäminen tai hävittäminen on kiellettyä. Viitasammakon elinympäristöjä on hävinnyt maatalouden, turvetuotannon ja metsätalouden takia erityisesti tulvaniittyjen, soiden ja kosteiden metsien kuivattamisen myötä. Tieverkosto on merkittävä viitasammakon esiintymistä rajaava tekijä². Elinympäristöjen pirstoutuminen heikentää myös lajin menestymistä.

Selvitys lajin lisääntymis- ja levähdysalueiden selvittämiseksi on paras tehdä huhtikuun lopusta toukokuun puoleenväliin ajoittuvan kudun aikana, jolloin lajin esiintyminen on helpointa todentaa koiraiden pulputtavan ääntelyn perusteella. Viitasammakot suosivat kutualueinaan reheviä ja matalia lampia ja järvenlahtia. Lisääntyviä yksilöitä on enemmän rehevillä tai humuspitoisilla alueilla, joilla on runsaasti suojaavaa kasvillisuutta.

Kutualueet ovat viitasammakon lisääntymisalueita, ja levähdysalueisiin lasketaan sammakoiden kesäaikaan käyttämät alueet ja talvehtimispaikat. Kesän aikuiset sammakot viettävät maalla: soilla, niityillä ja kosteissa (lehti)metsissä melko pienilläkin alueella, usein lähellä kutualueita, jonne myös nuorsammakot nousevat loppukesällä muodonvaihdoksen jälkeen.

Kotimaisten viitasammakoiden tapoja on tutkittu hyvin vähän, mutta boreaalisen vyöhykkeen eteläpuolella tehdyissä tutkimuksissa suurin osa viitasammakoista pystytteli alle kilometrin päässä kutualueistaan. Syys–lokakuulla viitasammakot hakeutuvat talvehtimisalueilleen. Osalla populaatiosta talvehtimislammikot ovat samoja kuin kutualueet, mutta osan on todettu talvehtivan eri alueilla, havaintoja on esimerkiksi talvehtimisesta jokien ja purojen pohjilla. Tanskassa ja Ruotsissa on tehty myös havaintoja viitasammakoiden talvehtimisestä maalla.

1.1 Viitasammakon lisääntymis- ja levähdysalueen määrittely

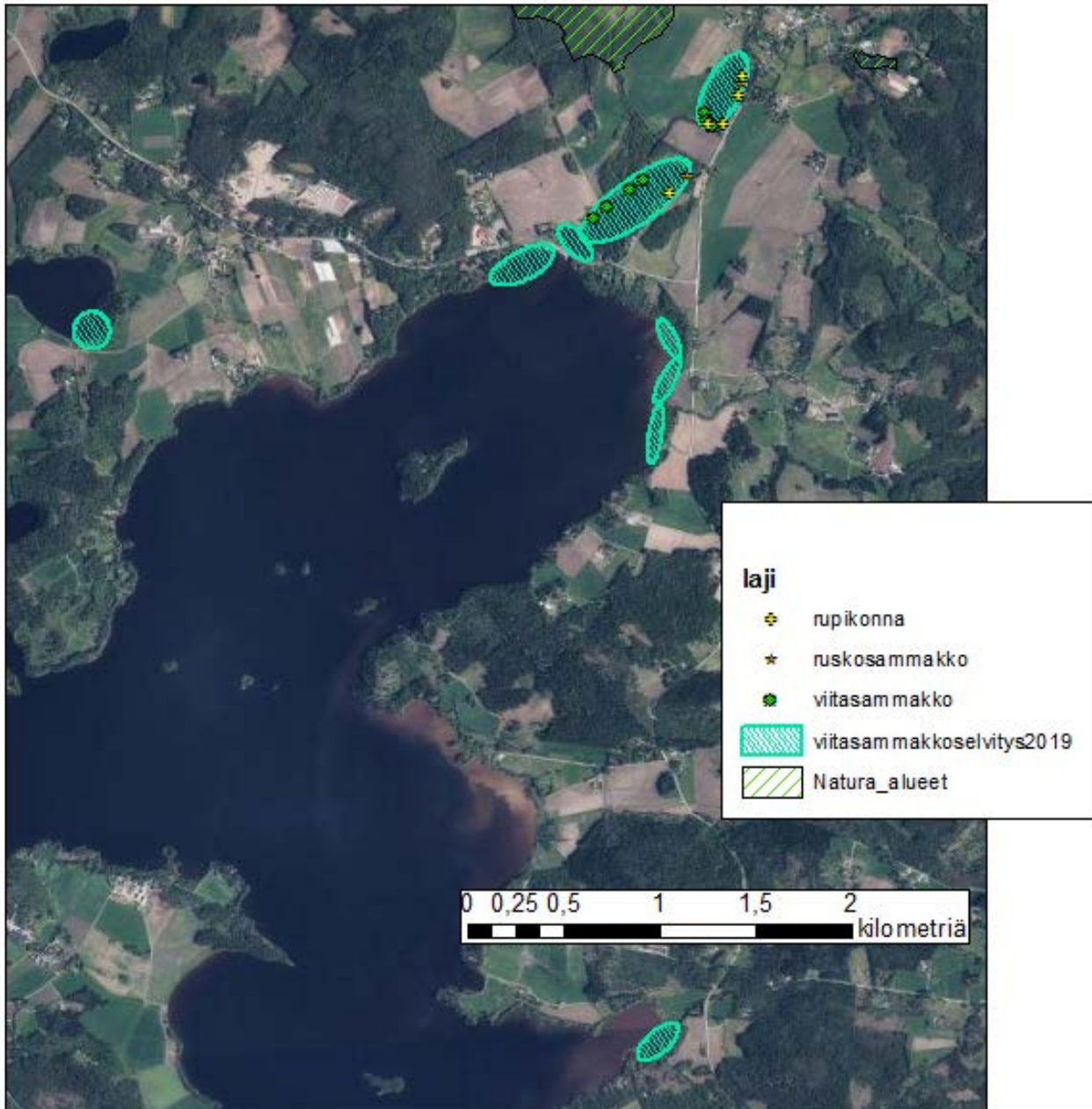
”Luontodirektiivissä tai EU-komission ympäristöasioiden pääosaston ohjeessa ei aseteta alarajaa tai ehtoja IV-liitteen lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen laajuudelle, luonnontilaisuudelle tai paikkaa käyttävien yksilöiden määrälle. Kaikkien kyseisen liitteen lajien yksilöiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen voi siten tulkita olevan heikentämis- ja hävittämiskiellon piirissä.”

– Jokinen 2012, s. 11.

² Vos & Chardon 1998.

Mikäli alueen arvoa halutaan määrittellä, laajempi alue on arvokkaampi kuin pienialainen. Laajemmalla alueella myös soidintavia yksilöitä on todennäköisesti enemmän. Alueen hyvä kytkeytyneisyys muihin sopiviin elinympäristöihin nostaa alueen arvoa.

2 Menetelmät

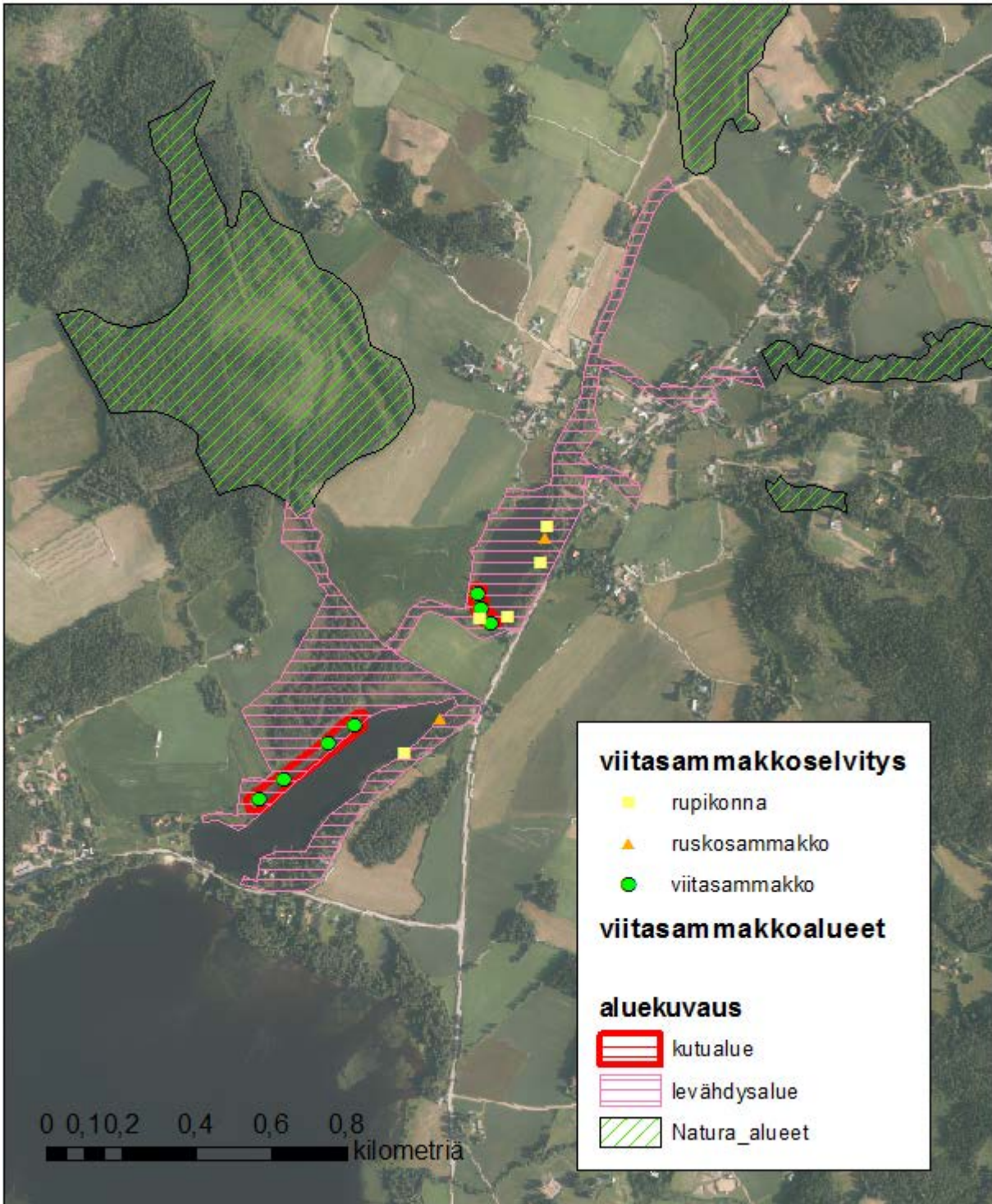
Kuva 1 Selvitysalue turkoosilla.

Selvityskohteet rajattiin ilmakuvatarkastelun perusteella lajin suosimille matalille ja vesikasvillisuuden reunustamille ranta-alueille, joille on mahdollisesti kohdistumassa maankäyttöpaineita. Maastokäynnit tehtiin auringonlaskun jälkeen poutaisina ja selkeinä öinä 13.5 ja 16.5.2019. Molempina öinä lämpötila vaihteli +9–+5 asteen välillä, ja sää oli tyyni (tuulta max 3m/s).

Molempina öinä kierrettiin kehitysalueille sijoittuvat sopivaksi arvioidut kohteet. Kohteita kierrettiin jalkaisin rannalta käsin. Viitasammakot voivat lopettaa ääntelyn, jos tuntevat olonsa uhatuksi, siten kohteilla pysähdyttiin paikoilleen havainnoimaan useiksi minuuteiksi. Kaikki havaitut ääntelevät sammakkoeläinlajit merkittiin ylös. Käytännössä kartalle merkityt ääntelypaikat ovat arvioita, sillä sammakot ääntelivät rohkeammin, kun kartoittaja oli kauempana yksilöstä. Selvityksessä listatut yksilömäärät ovat vähimmäismääriä – eri yksilöiksi merkittiin vain sammakoita, jotka ääntelivät samaan aikaan tai selvästi eri suunnilla.

Havaintojen lisäksi kartalle rajattiin mahdollisia levähdysalueita kutupaikkojen ympäristöstä, lajin suosimilta biotoopeilta ilmakuvatarkastelun ja osin maastotöiden yhteydessä tehtyjen havaintojen perusteella.

3 Tulokset

Kuva 2 Viitasammakkohavainnot ja viitasammakolle sopivat elinympäristöt.

Viitasammakoita kuultiin äänitelevän vain Miharinlammilla ja Lemmakkalanjärvellä SMLM-osayleiskaavan osa-alueella 3 Sasi-Sarkkila-Mihari. Lemmakkalanjärven etelä-lounaiskulmalla kuultiin kolme äänitelevää

viitasammakkoa, Miharinlammin länsirannalla neljä. Lisäksi molemmilla lammilla kuultiin sekä tavallisen ruskosammakon että rupikonnan ääntelyä.

3 Suositukset

Viitasammakoita havaittiin kutuaikana Lemmakkalanjärvellä ja Miharinlammella. Alueilla on sopivaa matalaa kasvillisuuden peittämää luhtarantaa. Alueet ovat myös varsin hyvin kytkeytyneitä läheisiin Huutisuon ja Sarkkilanjärven Natura2000-alueisiin, jotka ovat mahdollisesti myös viitasammakoille sopivia kutualueita ja elinympäristöjä.

Kutualueiden ruoppaamista tai rantakasvillisuuden poistoa ei suositella, sillä ruoppaaminen ja rantavyöhykkeen kasvillisuuden poistaminen tekee alueista usein liian syviä ja sopimattomia kutualueiksi. Talvehtimisalueiden ruoppaaminen on myös suora uhka pohjassa kylmähorrostaville sammakoille. Viitasammakot voivat käyttää talvehtimisalueinaan kutualueita tai erillisiä talvehtimisalueita, joiden oletetaan Suomessa olevan vesistöjen tai vesiuomien pohjia. Levähdysalueiksi rajattujen alueiden ominaispiirteiden, kosteusolojen ja aluskasvillisuuden peitteisyyden, heikentämistä suositellaan välttämään.

Lähteet

Hyvärinen, Esko; Juslén, Aino; Kemppainen, Eija; Uddström, Annika; Liukko, Ulla-Maija (toim.) 2019: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019.

Jokinen, M. (2012): Viitasammakko *Rana arvalis* Nilsson, 1842. Esiselvitys, SYKE 2012.
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=2ahUKEwjDrcPG_rDiAhXpklsKHS1fBGkQFjADegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fwww.ymparisto.fi%2Fdownload%2Fnoname%2F%257BC7CE67F8-35B6-42FB-AB21-3149D6304CF9%257D%2F107093&usq=A0vVaw1h1IGGabXZkuTlae4b1xmk haettu 23.5.2019.

Vos C.C. & Chardon J.P. (1998): Effects of habitat fragmentation and road density on the distribution pattern of the moor frog *Rana arvalis*. – *Journal of Applied Ecology*, Vol 35 (1), s. 44–56.